

Básnické debuty sedmdesátých let

JIŘÍ URBANEC

Léta sedmdesátá, jež nám dnes připadají jako „čas zaživa pohřbený“, nejsou jednotným celkem a lze v nich nalézt jistý předěl, daný přibližně lety 1971 až 1973. Počáteční rok 1970 můžeme ještě chápat jako poslední doznívání liberálního období, ale další tři léta jsou do značné míry poetickou pouští, pokud jde o debuty mladé generace, jež by znamenaly příslib do budoucna.

Není dnes důvodu, abychom se při pohledu na sedmdesátá léta v poezii orientovali podle *Slovníku české literatury 1970–1981*¹, protože přináší i řadu jmen, u nichž kromě debutu již nic podstatného nenásledovalo.² Pokusím se nyní podívat s odstupem na ty poprvé knižně publikující básníky, kteří podle mého soudu znamenají i dnes nespornou hodnotu, i když ve svém celku nejsou vůbec souměřitelní s nástupem velké generace narozené kolem roku 1900 ani je nelze přirovnávat k nadějným debutantům z první poloviny šedesátých let, jimž se věnovala v soudobém tisku značná pozornost.³

Měl do značné míry pravdu Jan Adam, když na konci sedmdesátých let napsal: „První shodný rys nejmladší poezie, který nás upoutá na první pohled, je okruh zpracovávaných témat: jsou to povytce verše reagující na první dotečky nejbližšího světa – krajiny dětství, lásek, přírodní impresy. (...) V návratech a útěchách k dětství a přírodě cítíme konzervativnost; svět těchto sbírek není příliš otevřen budoucnosti, nic se nežádá od let příštích, vše je v minulosti, v nejlepším případě v čase přítomném – a to pouze milostná tematika.“⁴ Lze se ovšem divit těmto jednostranným mladým poetům, kteří si vskutku nechtěli spálit křídla, jak tomu bylo u společensky angažovaných autorů z let těsně před rokem 1968?

¹ S podtitulem *Básníci, prozaici a dramatici, literární vědci a kritici publikující v tomto období*. Připravil kolektiv pracovníků Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV. Čs. spisovatel, Praha 1985.

² Např. Jitka Badoučková, Rudolf Bařínka, Zdeněk Janas, Václav Ječný, Marie Kafková, Pavel Kovář, František Mareš, Dalibor Pešek, Jiří Stegbauer, Josef Špíchal, Vlasta Tylová, Richard Uher, Jaroslav Valenčík.

³ O těchto jménech, nastupujících s velkými nadějmi po schematické poezii stalinského období a po jisté diferenciaci v období časopisu *Květen*, viz mimo jiné J. Urbanec: „Básnický svět v debutech první poloviny šedesátých let“, in: R. Denemarková (ed.): *Zlatá šedesátá*. Materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.–18. června 1999 v Praze. Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha 2000, s. 271–279.

⁴ *Mladá poezie – věc soukromá?* Studie. Literární měsíčník 1979, č. 10, s. 156. Přetištěno v knize Jan Adam, Petr Bílek, Vladimír Kolář: *Sondy*. Čs. spisovatel, Praha 1981, s. 38–45.

První básně debutantů jsou v naprosté většině nepolitické, přesto najdeme některé výjimky. Náběh k proklamaci v duchu oficiální politické atmosféry se objevil u Marcely Chmarové (nar. 1951), Františka Valoucha (nar. 1935) i Lýdie Romanské (nar. 1943), přičemž mohlo jít o úlitbu nepřejícné době, nicméně Kamil Mařík (nar. 1946) se projevil jako autor politický povýtce.

Paradoxem těchto „normalizačních“ roků také je, že mezi debutanty se objevili též básníci dosti pokročilého věku, jako Jiří Karen (1920–2000), který vystoupil se svou první básnickou knihou ve věku 52 let, nebo čtyřicetidevítiletý Václav Daněk (nar. 1929), jen o rok mladší Josef Rumler (1922–1999); čtyřicítku překročili i Vladimír Bozděch (nar. 1928), Josef Kebza (1933–1990) a František Valouch.

Podle citátů z Adamovy stati se tedy čas v podání poetů zastavil a nepokračuje. Jestliže nyní budu charakterizovat debuty po roce 1970, všimnu si zároveň toho, jak jednotlivé první sbírky reflektují kategorii času, přičemž budu v některých případech Adamovu paušálnímu tvrzení v detailech oponovat.

Z oficiálních debutů roku 1970 stojí za pozornost jen dvě jména: Jiří Žáček (nar. 1945), jehož *Ráno modřejší večera*⁵ navozuje jistý pojem krátkého a krotkého času už v samotném názvu a jehož další dráha zůstala v okruhu básnického typu, který v krátkých záznamech s nádechem humorné ironie dovede parodovat i vlastní poetické směřování.

Daleko jiným básníkem je Josef Rumler. Sbíрка *Vynášení houslí*⁶ nepatří svým prahnutím po životě za intenzivního vnímání času k převládající poetické tišině následujícího desetiletí. Je to zároveň debut velmi opožděný, sám autor uvádí, že musel dosud mlčet: „Dvacet let nevydat hlesu / do sebe zazděn a pohřben.“⁷ Básně s takovým odsudkem doby by později vyjít nemohly, vždyť na několika místech Rumler přímo ostentativně odsuzuje čas, v němž žil: „My / z pokolení / bláhového / zparchantělého / na strništi dějin“⁸ nebo jinde: „Jsme v čase / před velkým říhnutím.“⁹ Ve sbírce, která přináší až nezvyklou variabilitu veršových forem, vnímáme autorovo rozsáhlé intelektuální a dějinné zázemí, intenzivní domovský pocit a vědomí kategorie času v různých polohách. Rumlerův básnický subjekt je stále konfrontován s časem, osobním, rodovým a dějinným, i s časem vlastní tvorby: „Čas potřebný / zbortil se / v zdánlivě nepotřebno / času básnického.“¹⁰

⁵ Klub Mladá poezie, Praha 1970.

⁶ Čs. spisovatel, Praha 1970.

⁷ *Báseň Tvář v tvář – Ztracené generaci*, s. 26.

⁸ V básni *Vyhnaní z ráje*, s. 23.

⁹ *Báseň Podobnoství zániku Čech*, s. 76.

¹⁰ *V komoře paměti*, s. 86.

V následujícím roce je hoden našeho zájmu jen jeden debut, *Náhradní krajina*¹¹ Michala Černíka (nar. 1943). Už sám název sbírky nás zavádí do jiného světa, než je ten „normalizační“, nicméně alternativou pro básníka zůstává jen nejuzavřenější soukromí, ohledávání vlastní osoby nebo monology kamene, džbánu, růže, jablka, violy, hory, oblohy, což připomíná skromňoučké prostředí snad až z doby počátků národního obrození. Černíkovy krátké básnické záznamy jsou zřetelně atemporální a dokonce jako by bez projevu vlastní vůle, jak dokládají téměř odosobněné verše: „Sedím bez hnutí v křesle a naslouchám jak jdu / jdu / a vzdaluji se.“¹² Je to nicméně první debut mladého autora příznačný pro ráz mnoha dalších básnických vystoupení sedmdesátých let.

Rok 1972 je definitivním koncem posledních ohlasů liberálnějšího období a je také svědectvím o edičním vakuu. Tehdy vyšly první knihy nejstarších debutantů celého desetiletí, *Vteřiny zrání*¹³ Jiřího Karena a *V zemi královny Maud*¹⁴ Vladimíra Bozděcha. V případě Karenově jde o soubor básní starších, jež se týkají minulé války nebo dřívějších zážitků, včetně osobního vztahu k některým kulturním hodnotám. Jeho téměř bezkonfliktní poezie je sice na jedné straně hluboce lidská (zvláště v oddílu *Z nitra věcí*), ale představuje charakteristickou edici současného bezčasí, kdy něco ještě trvá a hlavně leccos bylo, nicméně v celé knize se slovo čas téměř nevyskytuje, a pokud výjimečně ano, pak jen ve vztahu k příchodu zimního období¹⁵ nebo jako výzva, aby žena přišla včas.¹⁶ Faktura některých básní Karenových nesporně ukazuje k typu starší české poetiky, takže tento zdánlivý debut je spíše výběrem z celoživotní tvorby.

Podobného rázu je první básnická knížka Bozděchova. Jsou tam verše ukazující k intelektuálnímu bohatství autorovu a s vědomím váhy slova, všude převládá moudrá životní vyrovnanost, a přece i zde zůstalo místo na otázky. Někde bychom mohli mluvit spíše o aforismech než o poezii; přesto některá metaforická vyjádření jsou zřetelně na vyšší úrovni než básnický jazyk Karenův.¹⁷ Bozděch vůbec nereflektuje vnější čas společenský, jen čas svého vlastního bytí, jež směřuje neúprosně ke konci.¹⁸

¹¹ Blok, Brno 1971.

¹² V básni *Seance*, s. 31.

¹³ Práce, Praha 1972.

¹⁴ Blok, Brno 1972.

¹⁵ V básni *Na zinní nápěv*, s. 69: „Stromům v patách / pochoduje / přísny čas.“

¹⁶ V básni *Milostná*, s. 74: „Čekám tě / U ryziho času / s malinkatým / malicherným / hněvem / ale i s vějřím / duhové lásky / Přijď včas.“

¹⁷ Např. v básni *Jak se rozteskňuje báseň*, s. 21: „Tlesknutí chvíle Věčna van / o štít ticha jazyk láme se.“

¹⁸ V básni *S čím se nesvěřuje báseň*, s. 27: „Den ode dne jde mi to hůře / na téhle zemi.“

Ještě bezvýraznější je jediný relevantní debut roku 1973, *Klepání na lásku*¹⁹ Ludvíka Štěpána (nar. 1943). Autor je úzce zaměřen k vlastnímu bytování, jeho svět osciluje mezi domovem s jemným vztahem k ženě a mezi příměstskou krajinou na procházkách. Je to poezie útlá, až intimně stydlivá, bez jakéhokoliv vztahu k času okolního světa; uvědomuje si čas jen v souvislosti s ročními proměnami přírody.²⁰ Ostatně Štěpán v básnické dráze dále nepokračoval a dal se na prózu.

Stojí za zaznamenání, že většina sbírek, o nichž jsme mluvili za léta 1971–1973, vyšla v brněnském Bloku za redakční patronace dlouho proskribovaného katolického básníka Josefa Suchého, tedy v jakémsi ústraní, kdežto pražská nakladatelství v té době procházela personálním i edičně-plánovacím zemětřesením.

Rok 1974 přinesl již pozoruhodnější novinky, od té doby můžeme mluvit o kompaktnější fázi básnických debutů sedmdesátých let. Vedle soudobě politicky angažované sbírky Kamila Maříka s rádoby exkluzivním názvem *ale...*²¹ je to nový a originální objev, jímž se stala Marcela Chmarová (nar. 1951). První knížka triadvacetileté autorky *Vysoký tlak*²² je samostatným a žensky odvážným vyjádřením mladého člověka, který nehledí na zkonvenčenlá tabu, ať už jde o postoj vůči sebevědomým dospělým nebo naze tělesnou erotiku. Její představy se vrší v jakémsi pádivém automatismu, jenž nemá daleko k nezvalovskému typu básnění (včetně těch častých a výrazných rýmů²³), její metaforika je výrazná a prostoreky neotřelá, a přesto vzdálená cynismu (např. „Měla jsem tuberkulózu snů / sténaly / a byly rozhadrované a k nepotřebě / na vzpomínkách se páslo hejno much / dětství se přepeklo a ztvrdlo / jak kůrka v připáleném chlebě“).²⁴ Chmarová se nevymyká z doby nynějšího času a je jí vzdálena romantika útěků do bezpečného zákoutí.

Stejný přetlak představ najdeme u Jany Moravcové (nar. 1937), u níž sice nešlo o zcela první knížku, protože již předtím psala verše pro děti, pohádky a prózu, ale jde o její debut básní pro dospělé, s poetikou rovněž osobitou jako u Chmarové, jen spíše obecně invektivní, bez zvýraznění ženského prvku. Její *Sněhokruh*²⁵ přináší postřehy místy ostře protikladné, v jakési až zvrácené dy-

¹⁹ Blok, Brno 1973.

²⁰ Např. v básni *Potulky*, s. 31, kde se mluví o konci podzimu: „Je čas se vrátit / Je čas / kdy končí potulky // Od zítřka budu zavřen / opět mezi zdmi.“

²¹ 1974.

²² Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1974.

²³ Např. v básni *Dny*, s. 18: „V pondělí / vysypou víly popelnice / úterý / začervenalá tlustá svíce / středa / sulc barvený zeleným akvarelem / čtvrtek / chrám kamenný do sněhu padá šedým tělem“ aj.

²⁴ Počátek básně *Antibiotika*, s. 19.

²⁵ Severočeské nakladatelství, Ústí nad Labem 1974.

namice exponuje prostor nebo náznak děje, a hned nato jej drsně popře, např. „Dál / brigantina s vlajkou smrti / kotví nám v krvi“²⁶. Jsou to křičené exprese, šlehy kolem sebe, kdy nešetří nic a nikoho, vžité představy depoetizuje, takže zůstává téměř neženský škleb: „Smýkání po šterku. / Do vazů. / Do vazů!“²⁷, jinde „Zuby zaťaté do udidla dne“²⁸ nebo „Den, / vzteky bílý, drží v dlani / pelest mé postele“²⁹. Moravcová žije s naléhavým vědomím času, s nímž se vzteká a bojuje a nejraději by ho strhla do jámy: „Novorození této planety nás potměšile pozorují. / Aleluja, pochovejme čas.“³⁰ Z této provokativně expresivní linie se vymyká oddíl *Lounské motivy*, v němž se Moravcová vrací do kraje dětství a ohlíží se s klidným pousmáním: „Roky jsem zaklapla jak víko u kufru.“³¹

V dalším roce přicházejí debuty několika mladých, s výjimkou staršího Josefa Kebzy (1933–1990), jehož nevelká sbírka *A co by řekla Kendedés*³² má vcelku blízko k bieblovské javanské exotice. Prolínají se zde motivy opálových žen s ohlasy nedávné indonéské revoluce.

Ve znamení předválečné pásmovosti debutovala roku 1975 Lýdie Romanská (nar. 1943), jež se v širokodeché poémě s názvem *Ostrava*³³ pokusila postihnout časový proud její krátké historie, od novodobé skutečnosti uhlí a hald přes další peripetie až k tehdejšímu dnešku s preferováním havířiny. Celkový výraz působí až zjednodušenou apelativností; v dalším vývoji své tvorby Romanská tzv. aktuální témata opustila.

Svou první knížkou příliš neoslnil Petr Kovařík (nar. 1946). Jeho *Skleněná harmonika*³⁴ zůstala jen u věcí a vztahů nejbližšího uzavřeného okolí, básnický subjekt v podstatě o nic neusiluje a s ničím není v rozporu, takže na nás dýchne náznak biedermeieru, jak lze doložit citátem ze závěrečné básně: „Laskavá města sladkých lásek, / ulice sluncem jmenované, / hlas ve vás / zalyká se smíchem, / rodný jas v korunách / o naději zpívá...“³⁵

Objevem roku 1975 ovšem byl Eduard Martin (vlastně Martin Petiška, nar. 1951). Sbírka *Můj Faust*³⁶ už svým názvem odkazuje k významné literární tra-

²⁶ V básni *Brigantina*, s. 20.

²⁷ Z básně *Pohádka o dobytí*, s. 17.

²⁸ Z básně *Praporečník*, s. 16.

²⁹ Z básně *Dopis*, s. 22.

³⁰ Z básně *Vteřiny*, s. 55.

³¹ V básni *Dům mého dětství*, s. 71.

³² Čs. spisovatel, Praha 1975.

³³ Profil, Ostrava 1975.

³⁴ Čs. spisovatel, Praha 1975.

³⁵ Báseň *Doma*, s. 55.

³⁶ Mladá fronta, Praha 1975.

dici a šest oddílů knížky je vždy uvozeno konfrontací citátu z lidové hry loutkové faustiády a z Goethova díla. Právě mezi těmito dvěma polohami se pohybuje poezie Eduarda Martina, která má blízko i ke strohé, a přece výmluvně racionalitě, jak ji prezentoval Miroslav Holub. Martin je většinou aforistický, náznakový, ať už jde o něho samého nebo široký záběr do světa a do historie. Tak jak vnímá celou svou bytost vše kolem sebe, stejně přiznává s jistým intelektuálním nadhledem i vědomí času, který je zároveň neosobní i nelítostný: „S každou tvou vteřinou / přichází trojí čas // Budoucnost minulých / minulost budoucích / přítomnost těch i těch i tvá.“³⁷

Těž z následujícího roku 1976 zůstalo v poezii něco trvalejšího. Netýká se to příliš Blanky Albrechtové (nar. 1951), která svou knížkou *Pukání pecek*³⁸ zůstala ještě v zajetí dětsky jednoduchých představ, což sice celé sbírce dává jednotný ráz, ale spíše to lze přijmout u pozdější debutantky z roku 1979 Markéty Procházkové (nar. 1963), ta ovšem byla při vydání knížky o deset let mladší! Albrechtová vychází většinou z přírodní inspirace a příroda ji také stále obklopuje, jak sděluje matce: „Do pole / pár básní vyhrknu.“³⁹ Místy je ovšem až přímočaře naivní a barvotisková,⁴⁰ jinde zase její jednoduché představy až neúměrně do básně zapojují vesmír a Zemi.⁴¹ Sbírku zachraňuje jen několik výstižnějších milostných motivů.

Za pozdní básnický debut lze považovat vystoupení lékaře Aloise Volkmana (nar. 1937), který svou sbírkou *Malá vizita*⁴² zůstal téměř stále v lékařském prostředí, jinak zde najdeme i některé motivy přírodní nebo krajinné. Je to sice poezie plná lékařské znalosti lidských osudů, která uměřeně podává i strohou realitu, vyjádřenou v básních aforisticky krátkých, ale vše je spíše statické konstataování, bez vztahu k času společenskému. Volkman citlivě zachytil uzavřený mikrokosmos, v němž se pohybuje, nicméně básně v podstatě jsou bez časového zařazení a mohly by vyjít kdykoliv, aniž by trvaleji upoutaly.

Rok 1976 přinesl také debut dosti osobitý, jímž se stala první kniha Josefa Šimona (nar. 1948) s názvem *Snídaně v automatu*⁴³. Po přečtení v nás vytane, že jde o zřetelné ovlivnění Nezvalem anebo o výraznou blízkost k Nezvalovi, včet-

³⁷ V básni *Věčnost*, s. 46.

³⁸ Kruh, Hradec Králové 1976.

³⁹ Z básně *Návraty*, s. 24.

⁴⁰ Např. báseň *Jírové víly*, s. 47: „V březnovém háji / jírové víly / na kousky zimu krájí / Na housky sypou ji / v krystalcích soli / Až nebe mraky spase / popíchně slunce / víly tenkopasé / ohnivou holí / aby ještě povytáhly / za zelenou kšticí / zrníčka obilí / z polí.“

⁴¹ Např. v básni *Válka o světy*, s. 10: „Vesmír svá dna otevírá“; v básni bez názvu, s. 13: „S vesmírem na klíně / zas hlíně / ucho nastavím“, atd.

⁴² Mladá fronta, Praha 1976.

⁴³ Čs. spisovatel, Praha 1976.

ně motivů ženy v množném čísle, inspirace městem, komplexním viděním a žitím. Ovšem v Simonovi je proti Nezvalovi i úděl z města a jeho nepostižitelnosti. Básník je vším ve městě podřízen a zároveň zraňován, je to tedy pravý výraz soudobého pocitu mladého člověka, který se ztrácí v moderním světě (bez ohledu na politické zázemí), jak sám prohlašuje: „v tomto prostoru a čase / už nám ani matky nerozumějí“.⁴⁴ A jinde zase: „podhoubí času je plné stok / i bahno se valí směrem k jádru“.⁴⁵ A v básni s příznačným názvem *Město*, což zde může znamenat i symbol urbanizovaného světa vůbec, vše koncentruje do několikanásobné metaforu: „naš hmotný čas má v ústech zmiže / které létají na křídlech“.⁴⁶

V druhé polovině sedmdesátých let už došlo k jisté normalnosti básnických nástupů, pokud o „normálních“ poměrech je možno mluvit v dobách nenormalní „normalizace“. Ale už nemusí zaskakovat pouze starší debutanti, rok 1977 znamenal několik mírně zajímavých básnických počínů mladší generace. Je to jednak nepříliš výbojný Karel Vojtek (nar. 1946) se svou sbírkou *Řetězový kolotoč*⁴⁷, s nedlouhými básněmi; většinou jsou to momentky z přírody a občas se tu prolíná i motiv erotického toužení. Autor je jakoby vyvázán z konkrétního dobového času a vnímá a prezentuje pouze denní a roční doby.

Pro Lenku Chytilovou (nar. 1952) je čas přítelem, druhem, protivníkem i stálou součástí jejího života. Tak to mnohokrát uvádí ve sbírce *Dopisy*⁴⁸, Chytilová se obrnila kolem sebe slovem, kterým nešetří, její pohled je troufalý i provokativní, nechodí daleko k inspiraci a reaguje vlastně na vše, co den a prostředí přináší. V oddílu *Kroky*, část *Mezičasy* vlastně i svou bytost ztotožňuje s časem: „Stáváme se / a čas nás vypráví / jsme příběh“ a dále: „Čas / vypráví slova – chléb // Ale i nože vypráví“.⁴⁹ Na mnoha místech je přímo ponořena do času, takže si maně vzpomeneme i na Josefa Horu, pro něhož byl čas „bratrem jeho srdce“. Chytilová dokonce ztotožňuje i příběh, vyprávění a vlastní bytí: „Vypravěč času / prošel našimi ústy?“⁵⁰

O velkém intelektuálním zájmu a bohatých zkušenostech překladatele, jenž zná italskou a španělskou poezii, svědčí básnická kniha *První brázda*⁵¹, kterou napsal Miloslav Uličný (nar. 1942). Najdeme zde básně velmi různorodé, charakteristické pro nekonvenčního tvůrce, který se nevyhýbá ani erotickým moti-

⁴⁴ Z básně *Děsí*, s. 54.

⁴⁵ Z básně *Nazemvzetí*, s. 41.

⁴⁶ S. 13.

⁴⁷ Profil, Ostrava 1977.

⁴⁸ Kruh, Hradec Králové 1977.

⁴⁹ S. 52.

⁵⁰ V básni *Večeře*, s. 98.

⁵¹ Mladá fronta, Praha 1977.

vům, ironizuje, zná svět umění i svět ticha a přírody. Má jakýsi odstup od kategorie času a dokonce tvrdí, že se v konkrétním čase neorientuje: „Kdy to jen bylo? Včera? Před sto lety?“⁵²

Podobně si počíná i další debutant Jaroslav Holoubek (nar. 1946), který také vychází z poznatků kulturního dědictví, ale je zároveň doprovázen utkvělou vzpomínkou na rodnou Vysočinu. Jeho kniha *Úžas*⁵³ dosvědčuje schopnost dobře veršovat za použití bohatší obraznosti, dokládá také smysl pro lehce ironický humor. Stálým námětem je láska, osud, okolí, mladé dívky. K plynoucímu času má jako mladý člověk téměř nepřátelský vztah, vždyť na jednom místě sděluje, že „dutý je čas“⁵⁴, jinde zase má cesta času „opilované kroky“⁵⁵.

Z následujícího roku 1978 připomeneme nejprve pozdního debutanta Václava Daňka (nar. 1929). Opět myslíme na Nezvala, jestliže čteme Daňkovu sbírku *Jak jsme lili zvon*⁵⁶. Má výrazně odlišené části: prudkou vstupní báseň *Jak jsme lili zvon*, s metaforikou až šílených obrazů, poté jsou zde rozsáhlé *Toulky s Lidáskem*, kde najdeme bohaté příznačně nezvalovské variace na motivy Prahy, vždy i se vztahem k ženě, s motivy noci a Kampy, a nakonec je část *Česká madona*, s adorací ženy v tomto světě: „(...) po celá léta jsem tě hledal ve tvářích všech žen“⁵⁷.

Opožděným debutantem je vlastně i František Valouch (nar. 1935) se svou sbírkou *Přibližování*⁵⁸. Jeho knížka vzbuzuje dojem až obezřetného básnění, jež vychází ze selského venkovanství, obzírajícího ve zklidnělém výrazu koloběh přírody a dimenzi v podstatě neměnného lidského údělu v podhorské krajině nedaleko Olomouce. I názvy některých básní přímo vedou k těmto základním inspiračním konstantám: *Večer uprostřed žní*, *Můj kraj v srpnu*, *Poledne*, *Letní bouře v Olšanech*, *Září*, *Podzimní klekání*, *V říjnu*. I k plynutí času se přibližuje Valouch téměř s ostychem: „Čas na kopýtku laním / z lesa se ozývá“⁵⁹, jinde „A zase jiný les / byl nezletilý / jako by čas byl / jenom budoucí“⁶⁰. Ale do světa Valouchova patří i motivy milostné, jež rozvinul v části nazvané *Přibližování*.

Poměrně značného publicistického ohlasu se dočkal Jaromír Pelc (nar. 1952), když vydal sbírku *Lear v letním kině*⁶¹. Jeho poetika je značně osobitá,

⁵² V básni *Setkání*, s. 23.

⁵³ Mladá fronta, Praha 1977.

⁵⁴ V básni *Život květín*, s. 10.

⁵⁵ V básni *Sucho*, s. 18.

⁵⁶ Mladá fronta, Praha 1978.

⁵⁷ S. 65.

⁵⁸ Čs. spisovatel, Praha 1978.

⁵⁹ Z básně *Čas*, s. 12.

⁶⁰ Z básně *A zase jiný les*, s. 15.

⁶¹ Čs. spisovatel, Praha 1978.

jsou zde básně různého typu, střídá se náznak jemnosti i neustálé prudkosti. Je nespokojen, neorientován, touží po aktivním činu, ale zároveň neví, jak vlastně žít. Na jedné straně byl Pelc chápán jako typický mluvčí nových autorů sedmdesátých let, na druhé straně – při dnešním čtení z odstupu – jeho básnické sdělení lze také chápat jako autentické vyjádření normalizačních časů „zažíva ztracených“ či „pohřbených“. Je skutečně zaskočen přítomným časem: „Prožívám jeden a tentýž výjev / znovu a znovu, vracím se v časové smyčce / na stejná místa. / Chtěl bych pryč, ale nevím jak.“⁶² Nevidí vývoj v čase, který žije: „Představ si: / čas se zastavil, / znehybněl jak otisk tváře / v posmrtné masce.“⁶³ A opět na jiném místě: „Svět trvá jen, / nic se už neděje.“⁶⁴

Za poslední rok 1979, jemuž ještě v dané souvislosti věnuji pozornost, uvedu tři sbírky. Je to jednak zcela nevýbojný Miroslav Hule (nar. 1946), který se přihlásil sbírkou *Ryby v síti noci*⁶⁵. Patřila by svou bezčasovou nezakotveností a úzkým pohledem do prostředí rybníčné Třeboně spíše do té rozpačité ediční části první poloviny sedmdesátých let. Vystupuje zde příliš osobní a úzký obzor, stálým námětem je žena, dívka, doteky, milování, ztrácení a příroda kolem Třeboně. Čas je zde vnímán pouze jako část dne nebo ročního střídání léta a podzimu.

Mimořádné pozornosti se ve své době dočkala prvotina šestnáctileté všestranně nadané Markéty Procházkové (nar. 1963) *Sny bez přístřeší*⁶⁶. Sympatická se jevila odvaha mladé dívky, které zdánlivě vše přicházelo lehce na mysl ke spontánně dětskému vyjádření, bezproblémově se v jejím podání stýkal koutek kolem ní i věčnost, nabízí se bez zábran Praze-Popelce, že ji omyje, je schopna z ní setřít prach a rozsvítit její unavenou krásu: „Chtěla bych tě Praho / celou omýt v rose / a jak oltář věků / nabídnout tě slunci...“⁶⁷ Po více než dvaceti letech už opadal bezprostřední dětský pel z tohoto debutu a snad je možné prohlásit, že tyto verše nejsou ve vývoji české poezie zázrakem, jen svědectvím o tehdejší touze čtenářů čist věci prosté, jednoduché, jak je psala dívka, která vzhledem k svému věku ještě nezažila občanské ponížení a opatrnickví dospělých.

Jaroslav Čejka (nar. 1946) je nesporně enfant terrible české kulturní scény a tak se představil i svou první sbírkou *Sentimentální lásky*⁶⁸. Jsou to minipříběhy a metamorfózy úzce osobního zaměření, jen ve vztahu muž a žena, pro něž

⁶² Z básně *Stary Žižkov*, s. 11.

⁶³ Z básně *Stroj času*, s. 23.

⁶⁴ Z básně *Čisté ideje*, s. 55.

⁶⁵ Mladá fronta, Praha 1979.

⁶⁶ Čs. spisovatel, Praha 1979. 84 s.

⁶⁷ Z básně *Chci rozsvítit tvou krásu*, s. 47.

⁶⁸ Mladá fronta, Praha 1979.

okolní svět nemá důležitost, jen drama dvou exponovaných bytostí. Podání z Čejkova pera plyne lehce a čtenářsky přitažlivě, napětí z hlediska intenzity vztahu (i ve ztrácení) je stále přítomno, hlavním morálním kodexem je vztah sám o sobě, nikoliv názory nebo situace okolí. A přece je zde i jakési pasivní vlečení příběhem, jako by autor nebyl mocen zabránit tomu, jak se jeho kniha uskládá: „Byli jsme jako loutky / na scéně vlastních let.“⁶⁹ V každém případě je i Čejkův dosti nekonvenční debut dokladem toho, že ediční politika na konci sedmdesátých let doznala již jisté změny.

I když jsem se nemohl věnovat podrobněji jednotlivým sbírkám, přesto jsem na závěr snad oprávněn konstatovat, že Adamovo dosti paušální odmítnutí poezie sedmdesátých let platí jen pro její opatrnickou a nevýraznou část, nikoliv pro některé ediční činy, jež nás i po letech dovedou živě zaujmout.

⁶⁹ Část *Loučení s příběhem*, s. 55.